

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Potravinárske výrobky v rámci spravodlivého obchodu: samoregulácia alebo právna úprava?“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2009/C 318/06)

Spravodajca: **pán Hervé COUPEAU**

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 10. júla 2008 rozhodol vypracovať podľa článku 29 ods. 2 svojho vnútorného poriadku stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému

„Potravinárske výrobky v rámci spravodlivého obchodu: samoregulácia alebo právna úprava?“

Odborná sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie poverená vypracovaním návrhu stanoviska v danej veci prijala svoje stanovisko 2. septembra 2009. Spravodajcom bol Hervé COUPEAU.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 456. plenárnom zasadnutí 30. septembra a 1. októbra 2009 (schôdza z 1. októbra 2009) prijal 164 hlasmi za, pričom 1 člen hlasoval proti a 4 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Závbery

1.1 Cieľom spravodlivého obchodu s poľnohospodárskymi výrobkami je zaviesť na úrovni medzinárodného obchodu zásadu spravodlivejšieho rozdelenia obchodných príjmov, v snahe umožniť výrobcovi z rozvojových krajín:

- naštartovať proces hospodárskeho rozvoja (štrukturalizácia výrobných reťazcov, organizácia jednotlivých odvetví činnosti atď.),
- spustiť proces sociálneho rozvoja (vytváranie zdravotníckych, vzdelávacích a iných štruktúr),
- iniciovať environmentálne riadenie (zachovanie biodiverzity, riadenie emisií CO₂ atď.).

1.2 Európa predstavuje pre spravodlivý obchod najväčší trh, ktorý tvorí približne 65 % celosvetového trhu. Výrobky zo spravodlivého obchodu sa predávajú prostredníctvom zásielkových katalógov, online, v stravovacích zariadeniach, ako aj vo verejných, komunitných a obchodných reťazcoch. Celkovo ide o 79 000 predajní v 25 krajinách. Obrat v tomto sektore v roku 2008 prekročil 1,5 miliardy EUR. Nárast tržieb bol doteraz relatívne kontinuálny, každoročne dosiahol zhruba 20 %. Napriek tomu je toto číslo pomerne nízke v porovnaní s obratom 913 miliárd EUR, ktorý dosiahlo európske agropotravinárske odvetvie v roku 2007.

1.3 Certifikácia prebieha dvoma navzájom sa dopĺňajúcimi spôsobmi: existuje certifikácia výrobkov (FLO, ktorá stanovila normy pre 18 kategórií potravinových výrobkov) a certifikácia procesov (WFTO, ktorá osvedčuje dodávateľský reťazec a systém riadenia hlavných organizácií spravodlivého obchodu, rovnako v rozvinutých, ako aj v rozvojových krajinách). Oba tieto systémy prispeli k zvýšeniu záruk pre spotrebiteľov a obmedzili zneužívanie zo strany spoločností, ktoré sa snažili

zarobiť na tejto forme etického obchodu bez toho, aby spĺňali kritériá presadzované hlavnými agentúrami medzinárodného rozvoja.

1.4 Certifikácia účinným spôsobom podporuje tento druh obchodu a chráni malé a stredné podniky, ktoré sa doň chcú zapojiť.

1.4.1 Tieto spôsoby certifikácie sú zamerané na to, aby sa rešpektoval viacrozmerný charakter spravodlivého obchodu:

- obchodný rozmer, ktorý podporuje vyvážený vzťah, prospešný pre znevýhodnených výrobcov a pracovníkov v južných krajinách,
- rozmer týkajúci sa rozvoja prostredníctvom posilnenia organizácií výrobcov po finančnej, technickej a prevádzkovej stránke,
- rozmer týkajúci sa vzdelávania prostredníctvom informovania a zvyšovania povedomia občanov a partnerov z južných krajín,
- politický rozmer spočívajúci v presadzovaní spravodlivejších pravidiel v bežnom medzinárodnom obchode.

1.4.2 Napriek pokroku, ktorý bol dosiahnutý v oblasti samoregulácie, chce EHSV upozorniť na to, že je potrebné, aby sa model zakladal na európskej schéme certifikácie, ktorá, okrem iných zásad, vychádza z potreby podrobiť dodržiavanie technických špecifikácií vonkajšej kontrole, realizovanej nezávislým, na to určeným orgánom. Samozrejme, súčasne treba dbať na to, aby nebolo narušené povinné dodržiavanie všeobecných právnych predpisov týkajúcich sa uvádzania potravinárskych výrobkov na trh.

2. Úvod

2.1 Stanovisko sa zameriava konkrétne na spravodlivý obchod ako taký, t. j. na alternatívne obchodné partnerstvo spájajúce producentov so spotrebiteľmi, ktoré sa za posledné desaťročia vybudovalo v rámci hnutia spravodlivého obchodu. Existujú aj ďalšie systémy záruk týkajúce sa obchodu a rôznej miery udržateľnosti, ktoré v tomto stanovisku nie sú zahrnuté, pretože tieto programy nespĺňajú všetky kritériá spravodlivého obchodu uvedené v bode 1.4.1.

2.2 Spravodlivý obchod vznikol s ambíciou vybudovať hospodárske vzťahy s výrobcami z rozvojových krajín, ktorí sú v medzinárodnom obchode marginalizovaní. Tento systém je súčasťou úsilia o dosiahnutie trvalo udržateľného rozvoja a pre južné krajiny má veľký spoločenský význam. Jeho cieľom je prispieť k odstraňovaniu chudoby, predovšetkým podporou organizácií výrobcov. V krajinách na severnej pologuli sa snaží presadiť udržateľnejší model spotreby.

2.3 Tento pomerne nový a rýchlo sa rozvíjajúci sektor zaznamenáva vysoký rast a stále väčší záujem zo strany európskych spotrebiteľov.

2.4 Dôvera spotrebiteľov sa však ešte musí posilniť, pretože napriek ich stotožneniu sa s koncepciou spravodlivého obchodu mnohí pociťujú nedostatok informácií a mohli by sa domnievať, že veľké spoločnosti a obchodné reťazce môžu tento systém zneužívať.

2.5 Na druhej strane, dôležitými distribútormi produktov zo spravodlivého obchodu naďalej zostávajú špecializované siete. Tieto siete sú dosť rozšírené, majú menší rozsah a sú u spotrebiteľov obľúbené.

3. Kontext

3.1 Vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv z roku 1948 sa v článku 23 uvádza: „Každý, kto pracuje, má nárok na spravodlivú a uspokojivú odmenu, ktorá by zabezpečovala jemu samému a jeho rodine živobytie zodpovedajúce ľudskej dôstojnosti.“

3.2 Prvé aktivity v oblasti spravodlivého obchodu sa začali rozvíjať v päťdesiatych rokoch v USA a neskôr v Spojenom kráľovstve. Postupne sa táto iniciatíva rozšírila do celej Európy. Spravodlivý obchod spočíva v uvedení si sociálnych a environmentálnych škôd, ktoré spôsobujú siete dovozcov v priemyselne vyspelých krajinách.

3.3 Konferencia OSN pre obchod a rozvoj (CNUCED) v roku 1964 označila podmienky obchodovania ako nerovnoprávne a upozornila medzinárodné spoločenstvo na neudržateľný charakter pravidiel medzinárodného obchodu tak z ľudského, ako aj sociálneho hľadiska. Južné krajiny naliehajú na potrebu spravodlivého obchodu („Trade, not aid“ – Obchod, nie pomoc).

3.4 Medzníky v histórii spravodlivého obchodu

- 1860 – vychádza kniha Eduarda Douwesa Dekkera „Max Havelaar“
- koniec 40. rokov – organizácie Ten Thousand Villages a SERRV (USA) začínajú obchodovať s chudobnými komunitami v južných krajinách
- koniec 50. rokov – OXFAM UK predáva vo svojich britských obchodoch remeselné výrobky čínskych utečencov
- 1957 – skupina mladých holandských katolíkov vytvára združenie zamerané na dovoz výrobkov z rozvojových krajín
- 1964 – OXFAM UK zakladá prvú organizáciu alternatívneho obchodu (ATO – Alternative Trade Organisation)
- 1967 – v Holandsku vzniká prvá organizácia spravodlivého obchodu
- 1969 – v Holandsku sa otvárajú prvé predajne spravodlivého obchodu
- 1971 – v Bangladéši vzniká prvé družstvo spravodlivého obchodu („jute work“)
- 1973 – v Holandsku sa začína predávať káva zo spravodlivého obchodu
- 1988 – káva získava ako prvý produkt označenie spravodlivého obchodu „Max Havelaar“
- 1989 – vzniká Medzinárodná federácia alternatívneho obchodu (IFAT – International Federation for Alternative Trade), neskôr zmenená na Svetovú organizáciu spravodlivého obchodu (WFTO – World Fair Trade Organisation)
- 1990 – zakladá sa Európske združenie spravodlivého obchodu (EFTA – European Fair Trade Association)
- 1993 – v Nemecku vzniká organizácia Transfair, zameraná na označovanie produktov spravodlivého obchodu
- 1994 – v rámci spravodlivého obchodu sa začína predávať čaj
- vzniká Sieť európskych svetových obchodov (NEWS! – Network of European World Shops)
- 1996 – v Holandsku sa v rámci spravodlivého obchodu začínajú predávať banány

— 1997 – organizácie spravodlivého obchodu zamerané na označovanie (Max Havelaar, Transfair, Rättvisemärkt, Faire Trade atd) sa zjednocujú a vytvárajú „Fairtrade Labelling Organisation“ (FLO) obchodné reťazce Monoprix a Auchan sa zaväzujú zaradiť do svojej ponuky kávu zo spravodlivého obchodu

— 1998 – organizácie spravodlivého obchodu (FLO, IFAT, NEWS a EFTA) sa zjednocujú a zakladajú združenie FINE

— 2004 – vo Francúzsku sú produkty spravodlivého obchodu zaradené do ponuky niektorých stravovacích zariadení

3.5 Pravidlá Svetovej obchodnej organizácie (WTO) neberú do úvahy ľudské, sociálne ani environmentálne hľadisko. V snahe napraviť túto situáciu sa ľudia prikláňajú k formám obchodovania zohľadňujúcim ľudské hodnoty. Spravodlivý obchod je pre nich dôkazom toho, že svet dokáže fungovať aj na iných princípoch. Spravodlivý obchod propaguje transparentnosť, dobré riadenie a zodpovednosť, čím prispieva k trvalo udržateľnému rozvoju.

4. Opis

4.1 Cieľom spravodlivého obchodu a všeobecnejšie etickej, zodpovednej a občiansky uvedomelej spotreby je nájsť prostriedky, ako udržať a ďalej trvalo rozvíjať ich úspešnosť u verejnosti, pričom by sa malo dohliadnuť na tieto aspekty:

— zabezpečenie transparentnosti, propagácie a informovanosti pokiaľ ide o fungovanie spravodlivého obchodu,

— poskytnutie záruky, že kúpou produktu zo spravodlivého obchodu sa podporí rozvoj poľnohospodárskej činnosti v rozvojových krajinách.

4.2 EHSV poznamenáva, že pri vypracovaní noriem spravodlivého obchodu sa prihliadalo na základné práva pracujúcich (ILO), dodržiavanie environmentálnych noriem, rešpektovanie biodiverzity, a lepšie odmeňovanie výrobcov v rámci medzinárodných obchodných vzťahov.

4.3 Pojmy „obchod“ a „spravodlivý“ sa môžu niekomu zdať nezlučiteľné, pretože zákony trhu sa neradia ľudskými hodnotami. Snaha sklbiť obchod so sociálnym dialógom v záujme vytvorenia spravodlivejšieho obchodu bude však výzvou 21. storočia a EHSV by chcel prispieť k jej splneniu. Toto úsilie môže totiž podporiť trvalo udržateľný rozvoj a zároveň vytvoriť lepšie podmienky pre obchodovanie, pričom zaručí práva

výrobcov a pracovníkov marginalizovaných v rámci rokovaní z Dohy.

4.4 Spotrebiteľov však mýli zavádzanie nových označení a nových kódexov súvisiace so vstupom nových aktérov na tento trh. Rozmanitosť referenčných a záručných systémov prináša riziko, že sa oslabí koncepcia, princípy, ako aj kritériá spravodlivého obchodu a že sa vytvoria oportunistické hospodárske príležitosti postavené na systémoch záruk, ktoré sú menej nákladné pre osoby platiace za túto koncepciu väčšinou na konci distribučného reťazca a sú zároveň spojené s nižšou mierou angažovanosti pokiaľ ide o podporu rozvojových krajín. Výbor si želá, aby sa využívala medzinárodná certifikácia, ktorú by poskytovali organizácie spravodlivého obchodu (pozri predchádzajúce návrhy týkajúce sa terminológie). Zároveň by sa malo zaručiť vytvorenie úradu nezávislého akreditovaného kontrolóra a samozrejme by mala byť dodržiavaná platná legislatíva v oblasti potravín.

4.5 EHSV žiada, aby všetky produkty zo spravodlivého obchodu vo všetkých štátoch Európskej únie splňali rovnaké kritériá. V súčasnosti neexistuje žiadna oficiálna európska definícia pojmu „spravodlivý obchod“, ktorá by mala právnu silu. EHSV presadzuje spoločnú definíciu, ktorú prijalo združenie FINE (sieť zahŕňajúca FLO, IFAT, NEWS a EFTA) a ktorú uvádza Európska komisia vo svojom nedávnom oznámení o spravodlivom obchode (1):

„Spravodlivý obchod je obchodné partnerstvo založené na dialógu, transparentnosti a rešpekte, ktoré sa usiluje o väčšiu spravodlivosť v medzinárodnom obchode. Prispieva k trvalo udržateľnému rozvoju tým, že marginalizovaným výrobcom a pracovníkom – najmä na juhu – ponúka lepšie obchodné podmienky a zabezpečuje práva. Organizácie spravodlivého obchodu podporované spotrebiteľmi sa aktívne zúčastňujú na podpore výrobcov, zvyšovaní informovanosti a na kampaniach za zmeny predpisov a postupov v bežnom medzinárodnom obchode“.

5. Producenti (princípy)

5.1 V rámci spravodlivého obchodu sa dbá na to, aby mali výrobcovia čo najvyšší a najstabilnejší príjem, ktorý im zabezpečí dostatočnú životnú úroveň. Výšku týchto príjmov by mali určovať organizácie výrobcov a odborové združenia jednotlivých regiónov a krajín.

5.2 Ceny sa musia určovať na základe priemerných výrobných nákladov, v závislosti od týchto faktorov:

— čas odpracovaný miestnymi pracovnými silami, ohodnotený podľa upravených sadzieb, ktoré im umožnia dôstojný život,

(1) KOM(2009) 215 v konečnom znení.

— investície potrebné zo strednodobého alebo dlhodobého hľadiska na dodržiavanie hospodárskych, environmentálnych a sociálnych noriem spravodlivého obchodu,

— analýza trhu,

— politické rozhodnutia väčšiny aktérov v oblasti spravodlivého obchodu: predbežné financovanie produkcie pred zberom úrody (v rozsahu 60 %), stabilizovanie vzťahov medzi producentmi a distribútormi v záujme zaistenia odbytu pre producentov a dodávok pre distribútorov.

5.3 V rámci spravodlivého obchodu sa musia presadzovať požiadavky ako zákaz vykorisťovania pracovnej sily, najmä detí, a dodržiavanie noriem ILO, a to aj v krajinách, ktorých to sociálne zákony nevyžadujú.

5.4 V rámci spravodlivého obchodu sa zaručuje čiastočné predbežné financovanie potravinových výrobkov, aby výrobcovia mohli finančne pokryť zabezpečenie potrebných surovín.

5.5 Procesy potravinárskej výroby musia bezpodmienečne rešpektovať životné prostredie a prírodné zdroje a dodržiavať právne predpisy platné v Európskej únii.

5.6 Spravodlivý obchod umožňuje vytváranie sociálne prospešných pracovných miest vo všetkých fázach výrobného reťazca (a poskytuje dôstojnú prácu aj najviac marginalizovaným jednotlivcom).

5.7 Spravodlivý obchod zaručuje skutočnú sledovateľnosť a úplnú, nepretržitú a verejnú transparentnosť pokiaľ ide o jednotlivé činnosti vo všetkých fázach výrobného a distribučného reťazca (kontext, ceny, marže atď.).

5.8 Spravodlivý obchod by mal viesť k vybudovaniu hospodárstva založeného na solidarite a zameraného na trvalo udržateľný rozvoj.

5.9 Spravodlivý obchod by sa mal hodnotiť podľa konkrétnych skutkov a záväzkov, a nie len na základe vyhlásených dobrých predsavzatí.

5.10 Spravodlivý obchod predstavuje už etablované riešenie, ako nastoliť novú svetovú politiku v oblasti potravín, ktorá rešpektuje ľudské hodnoty.

6. Výrobky

6.1 Potravinárske výroby predstavujú hlavný podiel na obrate spravodlivého obchodu. Medzi týmito výrobkami vedie káva, ale v ponuke je tiež čaj, čokoláda, sušené ovocie, koreniny, ryža, cereálie, cukor, med a džem. Nedávno sa objavili aj čerstvé výrobky, ale v rámci sietí spravodlivého obchodu sa predávajú len v obmedzenom rozsahu vzhľadom na ich pomalý odbyt. Odkedy však tieto výrobky do svojej ponuky zaradili spotrebiteľské družstvá a iní súkromní maloobchodníci, ich predaj sa výrazne zvýšil.

6.2 Spravodlivý obchod by v rámci snahy zlepšiť situáciu malovýrobcov v rozvojových krajinách mohol podporiť budovanie komplexných potravinárskych výrobných reťazcov, ktoré by prispeli k vytváraniu sociálne udržateľných pracovných miest.

6.3 Spravodlivý obchod by si mal vybudovať takú pozíciu, aby sa mohol presadiť vo väčších reťazcoch, čím by tento proces získal väčšiu politickú váhu, pričom by zároveň rešpektoval záujmy výrobcov.

7. Hlavné krajiny

7.1 Všetky krajiny, ktoré sú zapojené do poľnohospodárskej produkcie v rámci spravodlivého obchodu, sú južné krajiny. Spravodlivý obchod dokázal vďaka relatívnej transparentnosti svojho systému obchodovania poukázať na to, že producent má len malý zisk z ceny, ktorú zaplatí spotrebiteľ (z každých vynaložených 100 EUR sa mu vráti len 20 EUR), a že veľká časť pridanej hodnoty (získanej napr. pri spracovaní a v rámci maloobchodného predaja) zostáva v rozvinutých krajinách. Hlavným problémom je otázka, do akej miery dokáže spravodlivý obchod trvalo zmeniť pravidlá medzinárodného obchodu.

8. Právna úprava alebo certifikácia

8.1 Výbor sa domnieva, že certifikácia je pre spotrebiteľov najlepšou zárukou. Certifikácia je proces kontroly treťou, nestrannou a akreditovanou organizáciou (s ukončeným procesom akreditácie), ktorým sa potvrdzuje, že služba, výrobok alebo proces spĺňa technické špecifikácie (tieto špecifikácie môžu, ale nemusia byť normou). Certifikácia aj akreditácia sú teda kontrolné postupy, avšak akreditáciu sa potvrdzujú kompetencie a certifikáciou súlad s technickými špecifikáciami. Cieľom spravodlivého obchodu a všeobecnejšie etickej, zodpovednej a občiansky uvedomelej spotreby je nájsť prostriedky, ako zachovať a ďalej rozvíjať dosiahnuté úspechy, pričom by sa malo dohliadať na tieto aspekty:

- 1) zabezpečenie transparentnosti, propagácie a informovanosti pokiaľ ide o fungovanie spravodlivého obchodu; v tejto súvislosti je potrebné zorganizovať skutočnú informačnú kampaň zameranú na princípy a ciele spravodlivého obchodu;
- 2) poskytnutie záruky, že kúpou potravinárskeho produktu sa podporí príslušná komunita, jej obyvatelia a rozvoj poľnohospodárskej činnosti v rozvojových krajinách.

8.2 Spravodlivý obchod teda zaviedol systém záruk, ale ich legitímnosť spočíva v tom, že sú výsledkom vyjednávania, do ktorého sa zapájajú jednotlivé zúčastnené strany.

— Systém záruk zavedený organizáciou FLO vymedzuje technické špecifikácie výrobkov.

— Technické špecifikácie a normy zavedené organizáciou WFTO sa týkajú samotných postupov subjektov zapojených do spravodlivého obchodu.

8.3 FLO aj WFTO sa snažia prispôsobiť svoje systémy záruk tak, aby sa navzájom dopĺňali. Usilujú sa preto nájsť spoločné črty a styčné body medzi týmito dvoma prístupmi. V tomto smere však bola zatiaľ vypracovaná len analýza súčasného stavu.

8.4 Oba uvedené kontrolné systémy sú nevyhnutné. Vysoký stupeň záruk je neodmysliteľný a súčasne je aj v záujme spotrebiteľov, pretože v opačnom prípade by sa v krajinách na severnej pologuli začali množiť odlišné právne predpisy. Organizácie spravodlivého obchodu už vypracovali súbor medzinárodných požiadaviek a prijali Chartu zásad spravodlivého obchodu; mali by však ešte naďalej spolupracovať na vytvorení spoločného certifikačného systému pre producentov.

9. Podmienky pre získanie rozvojovej pomoci

9.1 Spravodlivý obchod prispieva k odstraňovaniu chudoby a podporuje trvalo udržateľný rozvoj.

9.2 Európska únia v rámci svojej vonkajšej politiky podporuje rozvoj poľnohospodárstva v rozvojových krajinách. Stimuly pre poľnohospodárskych malovýrobcov v súvislosti s preorientovaním sa na spravodlivý obchod by sa mohli určiť ako kritérium pre vyplácanie pomoci, čím by sa v týchto krajinách podporil trvalo udržateľný rozvoj.

10. Výzvy týkajúce sa spravodlivého obchodu

10.1 Spravodlivý obchod jednoznačne závisí od aktivity miestnych a medzinárodných aktérov v obchodnej, sociálnej, vzdelávacej a politickej sfére.

10.2 Spravodlivý obchod je sociálno-hospodárskou inováciou, ktorú presadzuje občianska spoločnosť v snahe zmeniť medzinárodné obchodné postupy tak, aby viac zohľadňovali ľudské hodnoty. Spravodlivý obchod by mal:

- udržať svoj vplyv v oblasti sociálnej a environmentálnej zodpovednosti podnikov,
- posilňovať svoj sociálny rozmer spolupracou s odborovými organizáciami, združeniami spotrebiteľov, ochrancami životného prostredia a odbormi miestnych výrobcov,

- rozšíriť a diverzifikovať svoj trh, keďže v rámci obchodu je potrebné rozširovať sortiment a siete,
- zabezpečiť, aby sa väčšia časť pridanej hodnoty vracala späť výrobcovi,
- podporovať organizácie výrobcov v južných krajinách s cieľom poskytnúť im väčšiu samostatnosť,
- umožniť miestny rozvoj a posilnenie základných, hospodárskych, sociálnych a kultúrnych prav,
- dosiahnuť celkové zlepšenie pravidiel a postupov v bežnom obchode.

11. Spravodlivý obchod – aj pre európskych výrobcov?

11.1 Všetky poľnohospodárske produkty zo spravodlivého obchodu pochádzajú z rozvojových krajín. Niektoré produkty ako cukor, víno a banány sa však produkujú aj v európskych krajinách, ktoré majú jednoznačne vyššie sociálne normy, čo však môže zvýšiť ich cenu v porovnaní s produktmi certifikovanými v rámci spravodlivého obchodu.

11.2 V snahe vyhnúť sa takejto problematickej situácii by sa mala vytvoriť medzinárodná organizácia výrobcov v týchto odvetviach, ktorá by hľadala kompromisné riešenia prospešné pre všetkých.

12. Spravodlivý obchod – nový hospodársky základ

12.1 Mnohé organizácie angažujúce sa za ľudské práva kritizujú vplyv, ktorý má medzinárodný obchod (WTO) na spoločnosť.

12.2 Jednotliví aktéri a zainteresované strany v oblasti spravodlivého obchodu sa v celosvetovom meradle od seba dostávajú, pokiaľ ide o ich zameranie a rozsah činnosti. Práve ich schopnosť pokryť všetky oblasti spravodlivého obchodu v celej jeho rozmanitosti dáva tomuto úsiliu zaujímavý rozmer a naznačuje, že tento sektor môže v budúcnosti nadobudnúť veľký význam.

V Bruseli 1. októbra 2009

predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Príloha I

Zisková marža výrobcov v porovnaní s bežným obchodom

Obchod	Káva	Čaj darjeeling	Cukor	Quinoa	Ryža basmati
bežný	5 %	7 %	2,5 %	6,7 %	6,5 %
spravodlivý	17 %	9,5 %	3,8 %	8,5 %	9,5 %

Príloha II

Príklad rozpisu ceny thajskej ryže značky Max Havelaar:

- 15 % výrobca
 - 26 % náklady na spracovanie
 - 2 % clo
 - 57 % náklady na úpravu a distribúciu.
-